

FORSTADENS 'TRUENDE' UNGE MÆND

Udstødelsens
geografi og
behovet for et
alternativ til
stigmatisering og
kriminalisering

Af Ove Sernhede

I KAN DET, DER EFTERÅRET 2005 SKETE I DE FRANSKE FORSTÆDER, SKE I SVERIGE?

I mange vesteuropæiske lande har udviklingen hen imod det 'post-industrielle' samfund indebåret en stigende social polarisering. Fremvæksten af nye former for 'social eksklusion' har ført til, at forskellige grupper er blevet marginaliseret og havnet uden for samfundet. Formerne for og intensiteten i disse processer hen imod et stadigt tydeligere mønster af marginali-

sering og udelukkelse varierer, men tendensen er entydig. Europa er i dag et kontinent, hvor millioner af mennesker er henvist til at leve i fattigdom og udstødelse. I den Europæiske Union, som Sverige trådte ind i i 1995, var der ifølge den officielle statistik i 1998 52 millioner, der levede under fattigdomsgrænsen. 17 millioner var arbejdsløse og mere end 3 millioner hjemløse.

Den vesteuropæiske fattigdom, som velfærdsstaterne i årtierne efter anden verdenskrig ville gøre til historie, er med den

Foto: Christian Hartmann/Polfoto

Ungdomsbander har sat ild til en lokal bybus i en af Paris' nordlige forstæder Le Blanc-Mesnil d. 27. okt. 2006.

franske sociolog Pierre Bourdieus (1999) ord vendt tilbage i form af en 'moderniseret elendighed'. Et vigtigt aspekt af denne moderne fattigdom er forbundet med de seneste årtiers udhuling af velfærdsstatens institutioner. Denne udvikling har ifølge den britiske sociolog Scott Lash (1994) skabt et institutionelt underskud, som er særligt tydeligt i de urbane miljøer, hvor den 'moderne elendighed' er mest åbenlys. Forskere som fx den amerikanske sociolog William Julius Wilson (1993) har peget på ligheden mellem udviklingen i

USA og Europa. Den franske sociolog Loïc Wacquant (1996) har i modsætning hertil peget på afgørende forskelle. En vigtig forskel er, at europæiske 'ghettoer' er etnisk heterogene, og at den afgørende demarkationslinje mellem de socialt ekskluderede og det øvrige samfund ikke lige så entydigt som i USA har fulgt kategorierne 'race' eller 'etnicitet'. Hvis vi skal følge sociologiens definitioner af, hvad der konstituerer en klasse, eller hvad der er kendetegnende for en ghetto, er det måske ikke muligt at tale om fremvæksten af en ny 'underklas-

Også et "indvandrer-tæt" område som Rosengård i Malmø er underlagt en territorial stigmatiseringsproces.

"Stadsdelsvårdarna" forsøger at passe på deres boligområde og agere som brobyggere mellem samfundet og borgeren.

se' eller om 'ghettoisering' i dagens Europa.¹⁾

Men racismen og de sociale spændinger er i mange vesteuropæiske lande blevet stadig tydeligere. Scott Lash hævdede i en artikel fra 1994, at det ikke længere var et spørgsmål om, men *hvornår* og i hvilken by, den europæiske version af 'Rodney King-urolighederne' i Los Angeles 1992 vil finde sted.

I dag ved vi, at det blev Paris, nærmere bestemt forstaden Clichy-sous-Bois. De vilde optøjer, der rystede Frankrig i nogle uger i efteråret 2005, begyndte efter, at to unge drenge med 'indvandrerbaggrund' var blevet jagtet af politiet i Clichy. De bange drenge søgte tilflugt i en transformatorstation, hvor begge døde af elektriske stød, da de rørte en højspændingsledning. Drengene, der havde rødder i henholdsvis Mali og Tunesien, havde den aften tilfældigvis ikke deres identitetspapirer på sig og flygtede fra politiet for at slippe for at blive ført til politistationen for at forklare sig. Politiet og indenrigsminister Nicolas Sarkozy hævdede, at de var blevet jagtet af politiet, fordi de var indbrudstyve. Dette viste sig siden hen ikke at være sandt. Medborgere i Clichy-sous-Bois arrangerede et møde, hvor de protesterede mod politiets fremgangsmåde. Senere på aftenen, den 27. oktober, begyndte unge at sætte ild på biler og butikker i området. Politiets specialstyrker (CRS), der er blevet kritiseret af Amnesty International for deres adfærd, reagerede på de unges vold med endnu mere vold – blandt andet blev der skudt tåregas ind i

en moske fuld af mennesker. Allerede den næste aften bredte oprøret sig til andre dele af Paris. Efter en uge var næsten alle store franske byer en del af de mest omfattende gadeoptøjer, der har fundet sted i Frankrig siden 1968 – Nantes, Toulouse, Lyon, Lille osv. Dette kaos var ifølge medierne og politiet sat i scene af forstadsgangstere og/eller muslimske fundamentalister.²⁾

Den officielle arbejdsløshed i Clichy er på 25 procent og ungdomsarbejdsløsheden næsten 50 procent.³⁾

Men der er andre problemer end den store arbejdsløshed. Den franske ungdomskulturforsker Sebastien Peyrat har studeret de unges vilkår i forskellige forstæder i Paris i ni år. Han mener, at oprøret er de unges mænds svar på en "omfattende og dybtfølt vrede", der grunder i en erfaring af "altid og alle steder" at blive behandlet som andenklasserborger. I en krænkende omverden bliver ens egen forstad et trygt tilflugtssted. Her har man kontrol og kan få oprejsning. Peyrat:

Altså må man kæmpe mod omverdenen, man må få den til at 'betale' for at få hævn over den. At brænde biler, at slås med ordensmagten, er en måde at hævne sig på omverdenen på og en måde, hvorpå de unge kan blive anerkendt af denne omverden, som ellers ikke lytter til dem. Politiet er repræsentanter for denne uretfærdige omverden, og derfor er politiet i deres øjne 'fjender', som man må slås mod, og som man må jage bort fra højhusområdets territorium (Hedström 2005).

Sammenstødene mellem politiet og de frustrerede unge mænd handler altså til dels om, hvem der har magten over territoriet eller hvem, der kontrollerer territoriet, dvs. forstaden. Der findes, mener Ingrid Hedström, en "mørk understrøm, der er forbundet med Frankrigs koloniale fortid", og dette bliver ikke mindst tydeligt, når uromagere vælger slagord som 'Nik la France', 'Fuck Frankrig'. Andre stemmer i samme artikel hævder fx, at "Frankrig fuldfører sin koloniale arv ved at undertrykke sorte franskmænd". Hedström mener, at de problemer, som det franske samfund tvinges til at forholde sig til i forbindelse med oprøret i de franske forstæder, delvist har baggrund i en postkolonial situation. Myndighederne fik ikke bugt med urolighederne, før der blev indført udgangsforbud i 300 franske byer. En lovparagraf, der blev opfundet under krigen i Algeriet, blev pudset af og bruges nu på fransk jord, denne gang for at tøjle børnebørnene til dem, der oprindeligt var genstand for denne lov.

Begivenhederne i Frankrig blev ivrigt diskuteret i de svenske medier, og spørgsmålet om, hvorvidt et lignende oprør kunne finde sted i Sverige, blev stillet mere end en gang. Socialarbejdere, forskere og de unge i forstæderne, der blev interviewet i medierne, gav ikke noget entydigt svar. Men efter det, der tidligere efteråret 2005 skete i Stockholm-forstaden Södertälje, hvor der blev skudt med skarpt mod en politistation efter en konfrontation mellem politiet og unge i et af de 'indvandrer-tætte' højhusområder, fremstår dette måske ikke

som et fuldstændigt utænkeligt scenario. Fattigdommen og frustrationen i svenske forstæder kan måske ikke rigtig sammenlignes med situationen i Frankrig. Men Sverige er, trods sin begrænsede koloniale historie, en del af det postkoloniale Europa. De migrationsstrømme, der førte beboere fra de tidligere kolonier ind i de europæiske metropolers hjerter, har også i Sverige øget fjendtligheden over for fremmede og givet spillerum for en genopvækket nationalisme (McEchrane & Faye 2001). Over hele det europæiske kontinent foregår der en udvikling, der segregerer og adskiller de store byers 'indvandrer-tætte' boligområder fra det øvrige samfund. De socialdemokratiske velfærdsstater i Skandinavien var en tid forskånet for denne udvikling. Udviklingen i Sverige kan heller ikke beskrives som om, at velfærdsstaten har opgivet sine ambitioner. Men jeg mener, at vi kan drage paralleller mellem Clichy-sous-Bois i Paris og andre ghettolignende forstæder rundt om i Europa og flere forstæder i det sydvestlige Stockholm, dele af Angered i Göteborg såvel som Rosengård i Malmö.

Alle disse områder er en del af det, der plejer at blive beskrevet som en territorial stigmatiseringsproces. Med den tidligere nævnte Loïc Wacquants (1996) terminologi har samfundets og mediernes diskurs dæmoniseret livsvilkårene på en måde, der – både i disse områder selv og det omgivende samfund – skaber frygt og usikkerhed. Stereotype forestillinger om kriminalitet, om race-, kultur- og religionsmodsatninger bidrager til at skabe frygt og moralsk pa-

nik. Disse dæmoniserings- og stigmatiseringsprocesser påvirker ikke mindst unge mænd med 'indvandrerbaggrund' fra disse områder. Så selv om de unges situation i de franske forstæder ikke helt kan side-stilles med situationen i Sverige, findes der paralleller – dette gælder ikke mindst synet på forstadens unge mænd som problem og trussel.

En normalt forekommende opfattelse i diskussionen af begivenhederne i Frankrig gør gældende, at volden og uroen er det eneste sprog, disse unge kender til. Dette er ikke sandt. Det er i lige så høj grad politikere, medier og institutioner, der savner såvel interesse som evne til at forholde sig til de unges stemmer og kulturelle udtryk. For alle, der lytter til den franske hiphop-musik, der skabes i disse områder, er det åbenlyst, at der findes andre sprog end destruktionens. Fransk rapmusik har det seneste årti udviklet sig til forstadsungdommens egen offentlighedsstruktur. Den

udgør en ny type journalistik, en stemme fra samfundets periferi, der vil kommunikere og åbne en dialog om de vilkår, de unge lever under. For eksempel henvender gruppen *Son Tres* sig i en ny sang direkte til landets ledende politikere: "I stedet for at sove i nationalforsamlingen burde I lytte til os, vi er det unge Frankrigs røst" – "Vi vil 'kneppe' Frankrig, til hun elsker os, oprøret slutter ikke, før I fatter, at vi er franskmænd, og at vi er her for at blive."⁴⁾

DEN TRUENDE UNGDOM OG FORSTADENS KRIMINELLE BANDER

I hele efterkrigstiden er unge blevet opfattet som truende og svære at håndtere. I mediernes verden er kategorien 'ungdom' nærmest blevet synonym med de unge mænd, der ved at udvikle eller slutte sig til forskellige former for fællesskaber og subkulturer udgør en aldrig udtørret kilde til indignation i den ældre generation. Oftest har det handlet om arbejderklasse-

Frankrigs indenrigsminister Nicolas Sarkozy (nu også præsidentkandidat) udnævnte offentligt de unge i forstæderne til "udskud", som burde spules væk med vandkanoner. Blandt de unges reaktioner overfor den forhadte politiker, selv 2. generationsindvandrere fra Ungarn, var et foto på nettet, hvor "Lille Nicolas" er på breakdance kursus hos de unge.....

unge, der af forskellige grunde har haft problemer med at finde deres plads og et tilhørsforhold i et samfund i forandring. Diskussionen om den 'truende ungdom' (Ohlsson 1997) har ofte fået medier og myndigheder til alt for kategorisk at beskrive hele grupper af unge som 'fjender af samfundet'. Denne kategorisering har snarere forstærket følelsen af at være uden for og den rådvildhed, der udgør baggrunden for, at disse unge har haft behov for at udvikle deres egne tilhørsforhold og identiteter. Det startede allerede i 1940'erne med swingpjatter og balladen om deres 'uanstændige dans', i 1950'erne var det rock 'n' roll, rockere og bikere. 1960'erne var præget af stoffer, mods og hippier, og i 1970'erne var det punkens radikale afstandtagen til samfundsordenen, der skabte uro. Siden midten af 1980'erne har ravernes ekstatiske dansekultur, skinheadsenes fascination af vold, hiphopkulturens graffitimalere og forstædernes unge mænd stået i centrum for forargelsen.

Unge fra forstaden, først og fremmest dem med en ikke-europæisk baggrund, tenderer her efter årtusindskiftet at blive udstødt af fællesskabets 'vi', at blive gjort til de 'andre', dvs. de betragtes som fremmede, anderledes og uden egentlig forbindelse eller relation til det svenske samfund (det svenske udtryk er "andrefieringen"). I overensstemmelse med denne logik udpegede franske medier og det franske politi altså forstadens arbejdsløse unge mænd som årsag til efterårets optøjer. Det er først og fremmest denne gruppe, man går hårdt til værks over for. Ifølge indenrigsminister Sarkozy er disse unge ikke at betragte som andet end 'udskud'. Han synes også, at de franske forstæder burde renses for disse elementer med vandkanoner.

Svenske politikere udtrykker sig aldrig på denne måde, og måske siger dette også noget om forskellene mellem Sverige og Frankrig. Det svenske politis opførsel kan heller ikke sammenlignes med de franske specialstyrkers adfærd i fattige franske forstæder. Men også i Sverige er tonen blevet skærpet. "Hårdere midler mod unge kriminelle" lyder overskriften i *Göteborgs-Posten* den 19. maj 2005. Politiet i Göte-

borg øger sin indsats mod ungdomskriminalitet og gør den permanent.

"POLITIETS KORTLÆGNING AF UNGDOMSKRIMINALITETEN

Medierne har siden første halvdel af 1990'erne talt om 'etniske bander', om mafialignende netværk og organiseret kriminalitet i Göteborgs 'indvandrerforstæder'. I blandt andet *Göteborgs-Posten* har vi kunnet læse om denne foruroligende udvikling, og at "hver bydel har sin bande" (*Göteborgs-Posten*, den 29. maj 1999). Politiets egen rapport fra 1996 satte dog i realiteten spørgsmålstegn ved den alment udbredte forestilling om de 'indvandrer-tætte' forstæder som styret af kriminelt organiserede bander.

Situationen har uden tvivl forandret sig siden 1996. Efter skudvekslingen mellem forskellige kriminelle bander i Göteborg sommeren 2001 er det åbenlyst, at de kriminelle bander har indflydelse i visse forstæder. Den 5. oktober 2002 skriver Mats Glansberg fra politimyndigheden i Västra Götaland i *Göteborgs-Posten* om 'de kriminelle bander' som et stadigt synligere og voksende problem. I løbet af det år, der fulgte efter den urolige sommer 2001, beslaglagde politiet mere end 100 våben. Denne udvikling er også baggrund for rapport U-83/04, der er skrevet af analytikerne Jenny Johansson fra undersøgelsesafdelingen ved kriminalpolitiet i Västra Götaland og publiceret i februar 2004. Rapporten bærer titlen *Rekruttering til kriminelle bander* og forsøger at svare på tre spørgsmål. Hvilke unge (med hensyn til alder, køn, stilling, etniske tilhørsforhold, begået kriminalitet m.m.) befinder sig i den organiserede kriminalitets periferi? I hvilke boligområder sker den mest omfattende rekruttering? Hvorfor dominerer visse områder i rekrutteringen til kriminelle bander? Johansson skaber ud fra det materiale, hun har adgang til, tre kategorier. Gruppe 1 udgøres af de bandemedlemmer, der er kendte af politiet, gruppe 2 af dem, der har begået kriminalitet med et bandemedlem, dvs. dem, der indgår i gruppe 1. Den tredje gruppe udgøres af dem, der har begået kriminalitet med personer fra gruppe 2. Den tredje og mest perifere gruppe er

samtidig den største (159 personer). Det er også her, de yngste deltagere findes. Jenny Johansson skriver (s. 17), at "de personer, der af politiet er kendt som bandemedlemmer, i altovervejende grad er andengenerationsindvandrere". Når de øvrige personer i materialet studeres, viser samme mønster sig. "De har svensk statsborgerskab, men bliver sandsynligvis betragtet som indvandrere af det svenske samfund." Dette er altså svaret på det første og andet spørgsmål – de unge, der befinder sig i den organiserede kriminalitets periferi, er 'andengenerationsindvandrere', der bor i Angered, Bergsjön og Biskopsgården. Det tredje spørgsmål handler om, hvorfor visse områder dominerer denne rekruttering. Johansson svarer ved at fremlægge en tabel over arbejdsløshed, sygdom, antallet af familier på sociale ydelser osv. i de tre nævnte forstæder og relaterer disse tal til Göteborg som helhed. Hun skriver (s.21), at tabellen "taler sit tydelige sprog – mange mennesker i disse områder er en del af samfundets absolutte underklasse".

Situationen i skolerne beskrives også som alarmerende. Af dem, der gik ud af 9. klasse ved Gårdstensskolan 2003, havde kun 42 procent bestået deres eksamen. Gårdsten er netop et af de områder, hvor rekrutteringen til kriminelle bander ifølge rapporten var særlig stor. Johansson mener, at det ikke er svært at forstå, hvorfor en 17-årig, der lever under disse forhold, tiltrækkes af de kriminelle netværk. De tilvejebringer alt det, han savner – penge, et tilhørsforhold, status og respekt. Johansson skriver (s. 22): "Tilføjer man desuden den store afstand, der eksisterer mellem ham og samfundet, kan man spørge, om han egentlig har mulighed for at vælge andet." Det lyder næsten, som om kriminalitet her får karakter af at være en egenskab, der ikke kan fravælges.

Selv om tyngdepunktet i Johanssons rapport handler om, hvordan de kriminelle banders netværk og relationer fungerer, har hun en ambition om at forstå baggrunden for fremvæksten af disse. Rapporten kan læses som en argumentation for, at ungdomssituationen i de multietniske forstæder ikke først og fremmest skal betragtes som et politimæssigt problem. Johans-

son betoner de strukturelle, sociale og kulturelle årsager til de unges situation og kriminalitet.

Daværende chef for nærpolitiet i Angered, Bertil Claesson, mener også i et interview (den 20. maj 2005), at "de problemer, som samfundet kæmper med i Angered, ikke kan løses af politiet". For at forhindre, at unge i stigende grad rekrutteres til den organiserede kriminalitet, må mere grundlæggende politiske kræfter bringes i spil. "Man må faktisk stille sig selv det spørgsmål, om det er politikernes mening, at vi skal have et samfund, hvor alle problemer koncentrerer sig i visse områder? Man kan ikke gøre noget ved arbejdsløsheden, og så er det nemmest at samle alle arbejdsløse på et sted. Er der måske nogen, der har gavn af at koncentrere alle problemer til visse områder – man tror måske, at det så er enklere at kontrollere situationen?"

De bekymringer, som Bertil Claesson her giver udtryk for, ligger snublende tæt på sociologen Loïc Wacquants tanker om den rolle, som politiet og fængselsystemet får i stadigt flere nyliberale stater. I økonomier, hvor der ikke er eller ikke vil være arbejde til alle, udvikles nye strategier til håndteringen af fattigdommen. "Reguleringen af fattigdomsproblemer i samfundet gennem aflønnet arbejde erstattes derfor af en anden slags regulering ved hjælp af ordensmagten eller retsvæsenet" (Wacquant 2004, s. 109).

Wacquants fokus er rettet mod USA og den amerikanske stats forvandling fra velfærdsstat til det, han betegner som en fangevogterstat. I flere og flere lande, også i Europa, omdefineres statens rolle. Staten trækker sig tilbage fra den økonomiske arena, og politikerne hævder nødvendigheden af at mindske de sociale forpligtelser, samtidig med at straffelovgivningen udvides og skærpes. Denne forandring af staten tenderer til at kriminalisere fattigdommen og indskrænke den sociale og arbejdsretlige tryghed. Europa er endnu ikke trådt ind på denne vej med samme tydelighed som USA. Men også i Europa tales der mere og mere om volden i byerne, om usikkerhed og myndighedernes behov for at overvåge og have kontrol over 'følsomme' områder. Konflikten mellem den franske

Den lukkede institution for unge, Råby Ungdomshjem ved Lund.

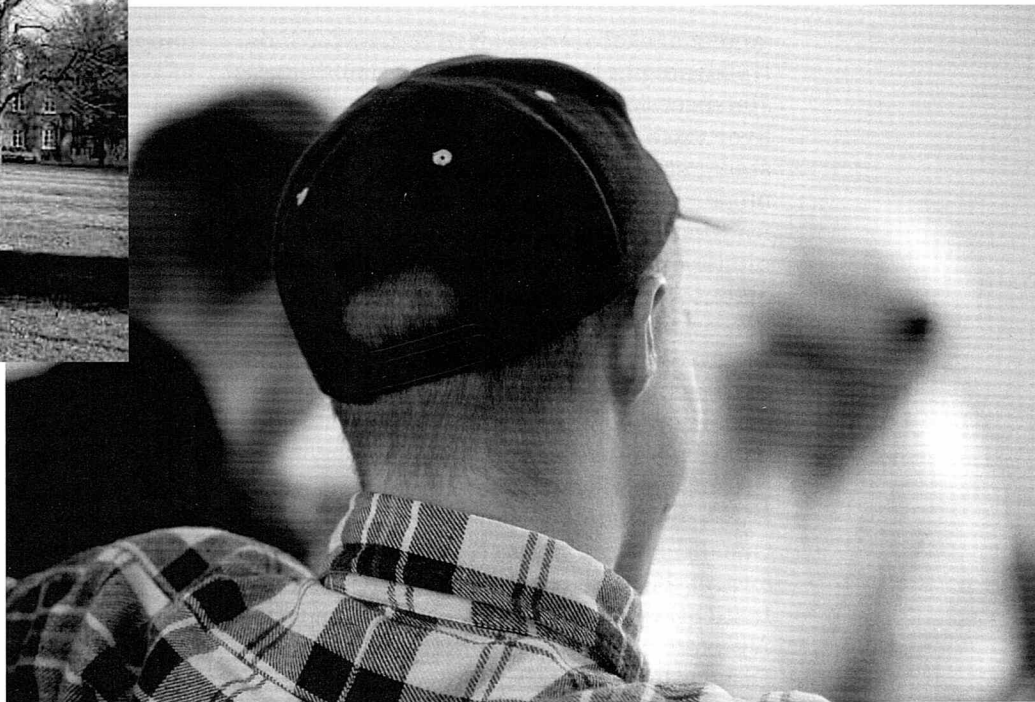

Foto: Kim Agersten/Polfoto

forstadsungdom og politiet må også ses i lyset af denne generelle baggrund.

Det er måske også muligt at anvende denne baggrund til at forstå den svenske politiindsats på dette område. De sociale problemer, der er relateret til udviklingen i Göteborg i 1990'erne, har skabt en ny form for utryghed og usikkerhed. Denne udvikling, som på ingen måde er unik for Göteborg, kan kort beskrives med stikord som afindustrialisering, migration, segregation, arbejdsløshed og marginalisering. Spørgsmål om tryghed og sikkerhed er – ikke mindst på baggrund af den stigende sociale kløft, denne udvikling har skabt – i stigende grad kommet i fokus for politik og medier. Det virker nærmest, som om politik i dag bliver opfattet som ensbetydende med sikkerhed og kontrol. Vi kan se denne tendens over hele det politiske felt, fra kriminalitetsforebyggelsen i det lokale boligområde til den globale krig mod terrorisme. Den polsk-britiske sociolog Zygmunt Bauman (2005) mener, at den sociale velfærdsstat, der dominerede Vesteuropa i efterkrigstiden, erstattes af det, han beteg-

ner som en sikkerhedsstat. Denne får ikke legitimitet fra borgerne ved at henvise til en ambition om at inkludere og skabe velfærd for alle grupper i samfundet. Tværtimod, staten legitimeres ved at tilbyde sikkerhed, først og fremmest ved at bekæmpe kriminalitet og aktivt arbejde for at ekskludere visse grupper. De seneste to årtier har der også fundet en enorm udvikling af 'sikkerhedsindustrien' sted. De europæiske sikkerhedsstater søger deres legitimitet hos vælgerne, mener Bauman, gennem en politik, der udgør en blanding af sikkerheds- og indvandrerpolitik.

Det er på baggrund af dette ikke mærkeligt, at fx Folkpartiet sommeren 2005 diskuterede at bede lærerne i de multietniske forstadsskoler om at samarbejde med den svenske efterretningstjeneste for at kortlægge potentielle religiøse og politiske ekstremister. Også i Europa stiger antallet af indsatte i fængslerne, samtidig med at kontrollen over dem, der får understøttelse, skærpes. Politiet og de sociale myndigheder over hele kontinentet anstrenger sig på forskellig vis for at 'overvå-

ge teenagekategorien'. Nye former for kontrolstrategier er en del af et nationalstatsoverskridende udviklingsmønster, hvor visse grupper bliver genstand for en stadig stærkere overvågning (flygtninge, muslimer, dyrerettighedsaktivister, unge fra forstæderne, misbrugere m.m.). Ordninger, hvor forskellige myndigheder (socialkontorer, politi, arbejdsformidling, Akasser, sygehuse osv.) samkører deres dataregistre og koordinerer deres indsatser, vokser på forskellig vis frem i Vesteuropa (Wacquant 2004).

SAMFUNDETS INDSATS NÅR IKKE FREM

Generaldirektør Sture Korpi præsenterede foråret 2001 tre rapporter fra Statens Institutionsstyrelse (SIS) på *Dagens Nyheters* debatside (den 9. marts 2001). Disse viser, at antallet af unge, der dømmes til ophold på sikrede ungdomsinstitutioner, de seneste år er øget kraftigt, at straffene er blevet længere, at de, der bliver dømt, bliver yngre og yngre, og at to tredjedele af dem har 'udenlandsk baggrund'. Af Korpis artikel fremgår det, at antallet af unge, der blev dømt til lukkede institutioner, fra 1999 til 2000 steg med 78 procent. Korpi diskuterer ikke gangsterkulturen, men stigningen er relateret til situationen i de store byers forstæder. Rapporten om de sikrede ungdomsinstitutioner peger indirekte på dette. Bag statistikkerne kan man finde vigtig information om, hvad der sker i de 'indvandrer-tætte' eller 'svenskerfri' (Andersson 2003) forstæder til Stockholm, Göteborg og Malmö. Ungdomssituationen i mange forstæder er i højeste grad alvorlig. Det er vigtigt, at samfundet tydeligt markerer, at man ikke tolererer gangsterkulturen. Samtidig er det vigtigt ikke at blive grebet af panik. Det, der virkelig er brug for, er en satsning på nye sociale og pædagogiske strategier, der tager udgangspunkt i den virkelighed og de kulturer, de unge i de 'udsatte' bydele lever i. Uden at forklejn problemernes omfang og dybde er det vigtigt at gøre klart, at der er en uoverensstemmelse mellem de faktiske forhold og de billeder af farlighed, som medierne kommer med. Det forholder sig ikke så-

dan, at man uvilkårligt bliver forulempet af knivviftende, narkotikapåvirkede teenagere, hvis man går en tur i Rosengård, Hammarkullen eller Bergsjön. Billederne af den 'truende ungdom' i den farlige forstad er trængt så dybt ind i den almene bevidsthed, at også socialarbejdere, fritidsledere, lærere og andre, der arbejder i disse 'udsatte' områder, langt fra er upåvirkede. Mulighederne for at udvikle nye arbejdsmetoder, noget, som også Korpi efterspørger, er i fare for at mindskes, når også de professionelle ungdomsarbejdere fortolker de unges kulturer og livsstile gennem de linser, som avisernes billeder skaber.

I forbindelse med analysen af baggrunden for den i SIS-rapporterne præsenterede udvikling skriver Korpi, at den sociale indsats har slået fejl. Indsatserne er ikke nået frem, og han mener, at "der kræves nytænkning inden for de sociale myndigheder, hvis denne negative trend skal brydes". Korpi har uden tvivl ret. Der må udvikles alternativer til kontrollen, overvågningen og kriminaliseringen af de unge. Der kræves en ny 'approach' – en nytænkning, der formår at lokalisere mulighederne i disse områder. En sådan strategi kræver bestemte indgreb mod de kriminelle kræfter, der er aktive i disse områder. Men der er også behov for en ny form for sociologisk og pædagogisk fantasi, der formår at finde nye udtryk for den frustrerede energi, der findes i de forstæder, der er præget af arbejdsløshed og mangel på fremtidsudsigter. For at kunne udvikle denne form for integrationsfremmende ungdomsarbejde må der skabes en viden om de komplekse sociale og kulturelle forhold, disse unge tvinges til at vokse op under.

I flere år færdedes jeg i Göteborg-forstaden Angered i forbindelse med et forskningsprojekt, der var finansieret af det socialvidenskabelige forskningsråd. Projektet handlede netop om den samtidige, multietniske forstadsungdoms kreative og nyskabende kulturformer. Dette arbejde resulterede i bogen *AlieNation is My Nation. Hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige* (Ordfront 2002). Det er åbenlyst, at der må være en spæn-

ding mellem samfundets reguleringsstrategier og en kulturforskers metoder. Mens politiets opgave er at sikre lovenes overholdelse, handler de sociale myndigheders arbejde om gennem forskellige former for sociale indsatser at tilpasse de unge til den herskende sociale orden. Kulturforskeren er derimod involveret i et projekt for at udvikle en viden om hverdagslivets kulturelle grammatik. Kulturforskeren opfatter mennesket som et meningskabende og kommunikerende væsen. Alle kulturer og menneskelige fællesskaber kan beskrives som meningsbærende strukturer. Dette indebærer, at de har en grammatik, og at de i overført forstand kan 'læses'. Unges fællesskaber og kulturer har de seneste år været genstand for en temmelig omfattende forskning. Resultatet af denne forskning kan i korthed siges at handle om, at de kulturer, som de unge udvikler, er udtryk for behov for at bearbejde sociale, psykiske, kulturelle og eksistentielle vilkår. At vokse op i et foranderligt og højt 'udviklet' senmoderne samfund indebærer, at det ikke længere er muligt at orientere sig i sin egen samtid ved blot at overtage forældregenerationens kulturer, livsmønstre og identitet – dette er ikke mindst åbenlyst i de 'indvandrer-tætte forstæder'.

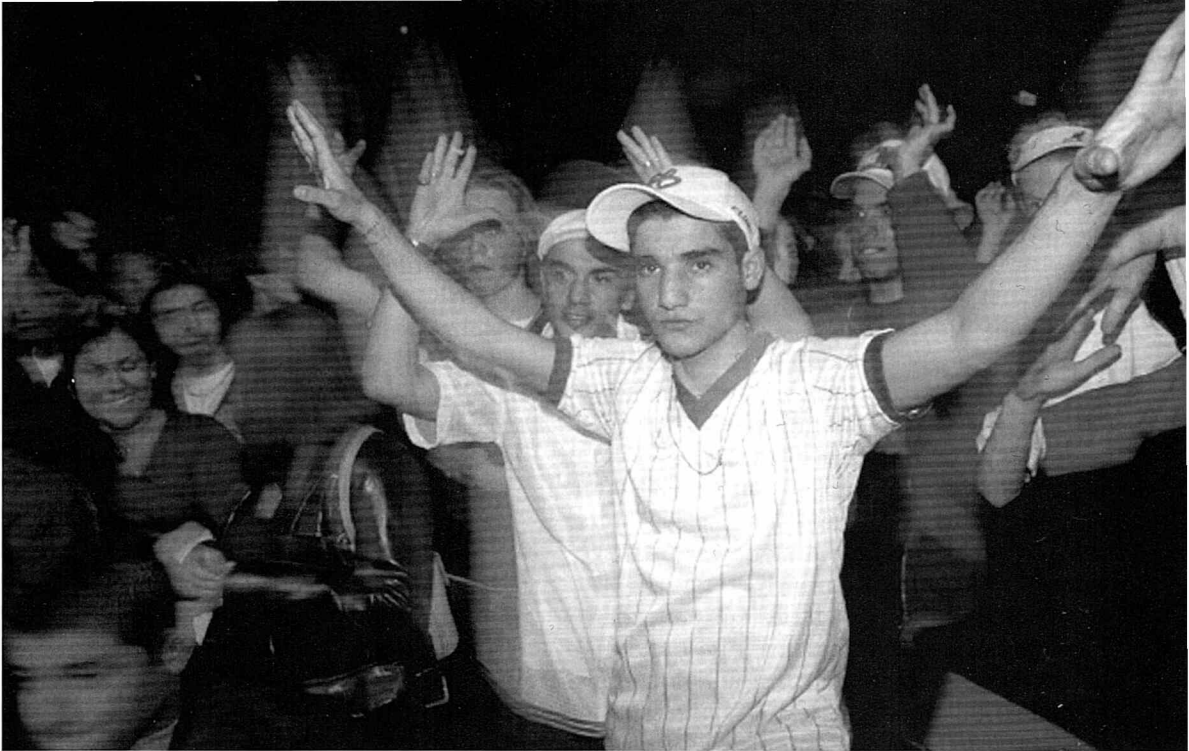
Forskellige ungdomsgrupper er udtryk for forskellige former for kollektive, strukturerede svar eller reaktioner på specifikke livsvilkår. I vennekredsen kan de behov, som forældre og samfundet ikke forstår at tilgodese, blive kompenseret – gruppen eller banden handler om behov for et tilhørsforhold, tryghed, nærhed, mening, identitet og respekt. Grupper af kammerater eller det, der indimellem opfattes som 'besværlige ungdomsgrupper', kan ikke i sig selv opfattes som truende eller farlige. De kan tværtimod meget vel udgøre en form for 'organisering', som det socialt forebyggende og integrationsfremmende ungdomsarbejde med fordel kan søge at komme i dialog med. Udgangspunktet for ethvert socialt og pædagogisk orienteret ungdomsarbejde må være en gensidig kommunikation. Kun således kan ungdomsarbejderen komme tæt på grupperne, og kun på denne måde kan de unge

udvikle forskellige former for kreative og produktive udtryk for den energi, der er i gruppen. Og som Korpi netop peger på, er det af denne grund vigtigt, at de ungdomsarbejdere, der er aktive i disse områder, har de unges tillid. Socialarbejderen, læreren eller fritidspædagogen må i dag på en endnu mere nuanceret måde reflektere over sin egen rolle.

II ALIENATION IS MY NATION

I diskussionen af og i forskningen i de europæiske storbyers nye fattigdomsområder har det været hævdet, at disse områder i modsætning til de traditionelle arbejderklasseområder, hvor fattigdom var en integreret del af kulturen, lider af mangel på solidaritet og fællesskab. Den lokale, kollektive og territoriale identitet, som tidligere gav tryghed og selvfølelse, er i disse nye områder blevet erstattet af ustabilitet. Man mener, at disse områder marginaliseres og stigmatiseres af det omgivende samfund (SOU 2005:69). Samtidig mener man, at disse områder internt er præget af konkurrence og konfliktfyldte modsætninger mellem forskellige etniske grupper. Disse mønstre er naturligvis også mulige at iagttage i Sverige. De nye 'indvandrerdominerede' boligområder i de tre svenske storbyregioner er skrøbelige fællesskaber, der er karakteriseret af en ekstrem etnisk heterogenitet. Mange voksne opfatter deres ophold i disse områder som en midlertidig løsning. Derfor er ens eget boligområde ikke altid et indlysende udgangspunkt for fællesskab. Her er det i stedet familien og tilhørsforholdet til ens etniske eller religiøse gruppe, der lades med betydning.

For de unge forholder det sig derimod anderledes. I børnehaven leger alle med alle, og for de allerfleste indebærer skolegangen, at man har klassekammerater med anden etnisk baggrund. I fritiden færdes man ude og udvikler fællesskaber, hvor forældrekluturens etniske grænser i mange henseender overskrides. At være ung i det moderne samfund indebærer en kompleks såvel ydre som indre søgen og et lige så komplekst identitetsarbejde. Dette

Unge svenske statsborgere der ikke oplever sig som svenske.

Foto: Johan Hedenström

gælder for alle unge uafhængigt af klasse, køn og etnisk baggrund. For mange unge i de 'multietniske' boligområder omkring Stockholm, Göteborg og Malmö er dette identitetsarbejde også præget af et ofte fremmedgørende møde med det officielle Sverige.⁵⁾

Mange af de unge, jeg har haft kontakt med, lever i en verden præget af følelsen af ikke at være ønsket nogen steder i samfundet, af ikke at passe ind, af ikke at bo et sted omgærdet med respekt. Disse unge gav i samtaler med mig ofte udtryk for frustration over "ikke at vide, hvad man skal gøre med sit liv". Et aspekt af denne rådvildhed kom til udtryk, når vi diskuterede deres fremtidsudsigter og oplevelse af tilhørsforhold. Man er svensk, men alligevel ikke. Muhammed, 20 år fra Somalia, sagde følgende, da vi kom ind på dette.

Interviewer: Kan du indimellem se dig selv som svensk, som en del af det svenske samfund?

Muhammed: Nej, nej. Selv om det står i mit pas, at jeg er svensk statsborger. Men det der, jeg synes, at man skal komme ud over det. Her i Sverige lærer man, at alle mennesker er lige meget værd. Det siger de, men sådan er det ikke. Hvis det var sandt, det som de lærer os. For eksempel i dag, da

Moderaterne og Kristendemokraterne og Venstrepartiet, de var i vores klasse og fortalte om deres ting, og de sagde, at vi alle var lige meget værd. Sikke en gang bullshit. Det er bullshit det hele.

De fleste af de unge, jeg har haft kontakt med, er svenske statsborgere, men de oplever sjældent sig selv som svenskere, og ofte føler de ikke, at de har nogen fremtid i Sverige. Det er ikke nogen realistisk mulighed at flytte til forældrenes oprindelsesland. Selv om man der har familie og venner, og selv om man synes, det er dejligt at hilse på sine fætre og kusiner, så er en flytning til forældrenes hjemland ikke en reel mulighed. Man opfatter sig fx snarere som chilener eller somalier end svensk, men trods dette er Chile eller Somalia en anden verden end den, man er vokset op i. Mange af de unge mænd, jeg har interviewet, har på denne baggrund opfattet selve det, at de er indvandrere, som deres primære identitet. Derfor er det ikke underligt, at det sted, man knytter forbindelser til og oplever som det egentlige hjem, er ens forstad. Man er, som man ofte selv siger, 'perker' ('svartskalle') fra den eller den forstad. Indvandreridentiteten udgør her en smertefuld følelse af at være uden for, som trods dette gives en positiv lad-

ning i og med, at den bidrager til at danne et nyt, inkluderende, alternativt 'forestillet fællesskab'. Det er på baggrund af dette fællesskab, man kan komme med ytringer som "AlieNation is my Nation".

BYDELSNATIONALISME - DE UNGES SVAR PÅ UDSTØDELSEN/'UTANFÖRSKAPET'

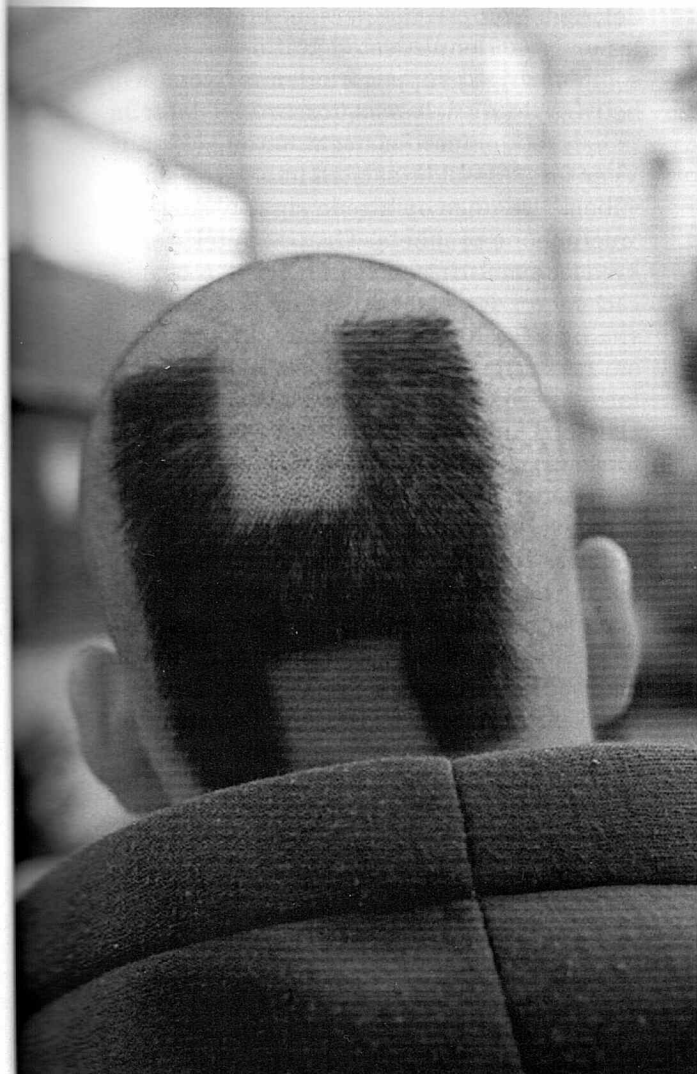
Som reaktion på de unge mænds situation, der er præget af marginalisering og stigmatisering, bliver det muligt at forstå, hvordan ens egen bydel og ens venner kommer i fokus. Det at potensere eller symbolsk lade ens egen bydel med betydning og myter er en strategi, der først og fremmest er kendetegnende for drengene og de unge mænd. Når man ikke betragter sig selv som hørende 'hjemme' i det svenske samfund, kan det sted, hvor man er vokset op, hvor man bor, hvor man har sin hverdag og sine kammerater, være en afgørende identitets- og trygheds-skabende faktor. Blandt de unge mænd, jeg har

mødt, er der et stærkt behov for at have et positivt syn på såvel det fysiske miljø som det lokale ungdomsfællesskab. "Hammarkullen – vores sted på jorden." Men dette Hammarkullen er ikke en del af Sverige, det er et 'reservat', dvs. et sted, man er forvist til, samtidig med at det udgør et fristed, som tillader andre livsformer end dem, der er foreskrevet i samfundet udenfor. Her trives der først og fremmest blandt de unge mænd en form for 'nationalism of the neighbourhood', en 'bydelsnationalisme'. Der er tale om et fællesskab, der har til grund i behovet for at have et 'befriet område', et eksistentielt åndehul, et sted, hvor man ikke hele tiden tvinges til at konfrontere sig med det Sverige, som ser ned på og betragter én som andenklassesborger.

Relationen mellem Angered og resten af Göteborg og Sverige beskrives af nogle af dem, jeg interviewede, på nogenlunde samme måde, som de unge franskmænd i Hedströms artikel beskrev forholdet mellem dem selv og resten af samfundet, nemlig som et neokolonialistisk forhold. De, der bor i de segregerede forstadsområder, udgør en del af den tredje verden midt i den første verden (jvf. SOU 2005:69). "Vi er her, fordi Europa kom og plyndrede vores land, og nu spærres vi inde i dette reservat, ligesom indianerne. Vi skal kontrolleres." Når alle socialarbejdere, lærere, fritidsledere og administrativt personale efter arbejdsdagen tager deres biler og kører de cirka ti kilometer ind til boligområderne i Göteborgs indre by, erstattes de af vagtselskaber og politi – "besættelsesmagten har vagtafløsning". Politiet har på baggrund af denne forståelse en bestemt opgave, og i netop Hammarkullen har de unges forhold til politiet en lang og betændt historie. I interviewene fortæller de unge mig, hvordan de føler sig provokeret og chikaneret af ordensmagten.

"Hammarkullen – vores sted på jorden".

Foto: Johan Hedenström

THA CHOLOS - TRUENDE BANDEKULTUR?

I et af de miljøer, jeg færdedes i, var der en gruppe, der må betragtes som et løst sammenhængende kollektiv på mellem 50 og 75 unge. Denne store gruppe – hvor der for øvrigt ikke var en eneste 'etnisk svensker' – bestod af mindre konstellationer, som dyrkede rapmusik og breakdance. Det var hiphop, der skabte sammenholdet i dette store kollektiv, og næsten alle var aktive udøvere af rapmusik eller breakdance. En af de grupper, jeg fulgte på nært hold, bestod af en halv snes drenge i alderen 17-25 år. De var en rapgruppe, men var samtidig en gruppe af venner, der havde holdt sammen i mange år. Med deres baggrunde i Afrika, Mellemøsten, Latinamerika og Balkan opfattede de sig selv som en etnisk alliance, der havde til opgave at repræsentere unge indvandrere og ikke kun dem fra Hammarkullen – de mente, at de talte for alle indvandrergrupper i alle forstæder i Sverige. Gruppen kaldte sig Tha Cholos.⁶ Dette indebar, at man søgte tilbage til ungdomsbanderne i Los Angeles, den såkaldte 'chicano-kultur' (Rodriguez 1993, Davis 1992).⁷ Her er en 'cholo' betegnelsen på et bandemedlem. Hvis man definerer sig selv som 'cholo', er man medlem af en lokal underafdeling af en bande, hvor der hersker den samme absolutte tillid, som man har til sin biologiske familie. Den mindre enhed udgør derfor også indimellem individets erstatning for den familiestabilitet, man aldrig har haft. Den større bande er da den samme eller 'tribe', man hører til. Disse større bander er i Los Angeles stramt organiserede fællesskaber, der ofte udvikler mafia-lignende strukturer. Sådant en bande kan bestå af mere end 1000 personer, og medlemmerne i disse bander kan være fra 14 til 50 år.

Nu var den gruppe af unge, der dyrkede hiphopkulturen i Hammarkullen, overhovedet ikke at betragte som en sådan bande. Selv om Tha Cholos, som i flere henseender var det centrum, omkring hvilket denne lokale ungdomskultur kredsede, havde taget deres gruppes navn fra Los Angeles, og selv om de unge tatoverede deres kroppe på samme måde som 'brødre-

ne' på den anden side af Atlanterhavet, så indebærer dette ikke, at de satte lighedstegn mellem deres egne vilkår og unge 'indvandreres' vilkår i East Los Angeles. Det er noget andet at leve i et 'udsat' område i Sverige og Göteborg end i USA og Los Angeles. Som det ofte er kendetegnet for ungdomskulturen, kommer dette slægtskab mellem ens egen situation og en anden, man identificerer sig med, her den i Los Angeles, primært til udtryk på det symbolske niveau. Identifikationen med chicano-kulturen skal forstås i en overført betydning.

Tha Cholos havde ingen formaliseret struktur, selv om der dog var en intern arbejdsdeling, og alle fulgte et givet informelt regelsystem. Trods individernes forskellige oprindelse og trods det, at de bekendte sig til forskellige religioner, udgjorde gruppen en stærk sammensvejet enhed. Alle lagde vægt på fx deres religiøse eller etniske tilhørsforhold. Alle havde ret til at dyrke deres egen særlige afart af rapmusikken, så længe man accepterede det, som gruppen definerede som den fælles opgave. Denne bestod i, at de unge – som de øvrige grupper fra denne bydel – betragtede sig selv som 'forstadssoldater'. "En, som kæmper for noget, er en soldat. Vi er forstadssoldater med musikken som våben." De unge opfattede sig selv som 'microphone prophets'. Gruppens tekster kredsede omkring diskrimineringen og racismen i det svenske samfund, om venskab, fællesskab og hverdagen i forstaden, om respekten for Allah og islam, om de latinamerikanske indianeres historie osv. Den konfrontationsrettede, militante holdning var noget, der i høj grad blev misbilliget og misforstået af politiet og socialarbejdere. Disse instanser oplevede først og fremmest gruppen som ballademagere og potentielle kriminelle, som man havde en god grund til at overvåge og kontrollere. Dette var også baggrunden for, at den svenske efterretningstjeneste kontaktede mig i min egenskab af forsker. De ønskede, som de udtrykte dette, at 'knække koderne', at få adgang til de nøgler, der kunne gøre det muligt at forstå de unges kultur. Deres forståelse af og deres møde med de unge var præget af forudfattede forestil-

linger, af fordomme. Et eksempel på dette drejede sig netop om en af de koder, de unge i området benyttede sig af – koden '88'. Disse to cifre blev på forskellig vis formet til ornamenterede symboler, der blev tatoveret forskellige steder på kroppen, på en overarm, på ryggen, bag øret osv. Det blev af politiet og socialarbejdere opfattet som et bandesymbol. Den, der havde 88 tatoveret, var medlem af en kriminel sammenslutning. I virkeligheden handlede dette symbol om noget helt andet. Min første kontakt med de to 8-taller og deres betydning går tilbage til, da jeg første gang var til en øvesession, hvor en af bydelens rapgrupper øvede en sang, der hedder '88-soldiers'. Denne sang siger en hel del om den virkelighed, de unge i disse bydele lever i. Da jeg spurgte, hvad de mente med titlen, svarede en af gruppens latinamerikanere:

– Mand, du må tænke, tænk selv, hvad tror du selv, mand.

Jeg tænker intensivt, og efter en tid går det op for mig, at 88 indgår i den ciffer-symbolik, som nynazisterne benytter sig af, når de giver krypterede hilsener til Hitler. H er det ottende bogstav i alfabetet, og 88 er derfor HH, dvs. Heil Hitler. Jeg spørger derfor:

– Men 88 er jo nazisternes kode, når de vil hylde Adolf Hitler?

Hele banden griner, og en af dem siger:

Det er sandt – men vi tager og drejer nazisternes tegn, så skaber vi en total forvirring for dem, forstår du mand. Om et år kan de ikke gå i byen med deres 88-tatoveringer, for vi har taget deres tegn. Men for os betyder 88 'Hammer Hill' (engelsk for Hammarkullen; o.a.), og '88-soldiers' handler om, at vi er soldater, Hammarkullens soldater, og vi er klar til at gå i krig. Vi har fået nok, vi vil ikke længere finde os i mere lort, fatter du det, mand. I denne sang er alle med, alle har deres egne vers om deres egne sager. Immanuel og B-boy taler for de sorte, for deres folk og deres religion. (...) Du kan høre, at de rapper om Allah og 'breaking the law' og så'n. (...) Bagefter kommer vi latinoer

med budskaber til vores folk, om de brune, forstår du mand. (...) Bagefter laver vi nogle vers sammen, og så er det 'niggaz and latinos got to unit n' fight' og sådan noget, forstår du, mand. Du ved, sangen begynder med forskellige lyde, så kommer der violiner, smukt og foruroligende, så kommer der lyde, der viser, at der er krig, forstår du, og så kommer vi og taler først roligt om, at vi ikke vil finde os i mere lort, (...) og så går vi i gang.

Disse unge er altså engageret i en "semiotisk guerillakrig" (Hebdige 1979), hvor det handler om at erobre, forvandle og give et nyt indhold til og dermed uskadeliggøre 'fjendens' symboler. Men 88 betyder ikke bare Hammer Hill, men også Hip Hop. Denne opfattelse af sig selv som en slags 'forstadens krigere med mikrofonen som våben' har delvist sin grund i en identifikation med en rebelsk og romantisk outlaw-identitet, men indeholder også en artikuleret kritik af det seneste årtis samfundsudvikling. Dette kommer til udtryk i teksten. I første vers rapper de fx om "My people never had a chance or an opportunity to get a decent job in this community", og omkvædet er en opfordring til 'forstaden' om at rejse sig – "To the people in da back, front and side / It's time to get what's yours, so fight for your rights / Cause the war is on – in case nobody told ya – we're the 88-soldiers – 88-soldiers. / If society caged you like an animal, get on your feet and fight like a criminal / Fuck the laws – in case nobody told ya – we're the 88-soldiers – 88-soldiers."

I et senere vers hedder det "Can you picture this through the eyes of a soldier – the more you push us back, the more our hearts get colder." Sangen handler altså om den frustration og den vrede, som uretfærdighederne i samfundet skaber. Men den indeholder også spørgsmål om vejen frem. Hvordan skal man arbejde for forandring? Galiano (25 år) siger i en diskussion om dette tema: "Politik er beskidt, men det er vigtigt, det handler om lovene, om hvordan alting styres, så det er klart, at det er vigtigt, og hiphop handler meget om politik, men politik på vor måde." 88 havde intet at gøre med hemmelige, kriminelle

sammenslutninger, men var et politisk statement. Hvis man ikke kan se dette, betyder det også, at man får svært ved at se de muligheder, der findes i de unges måde at forstå og udtrykke deres situation på.

De unge var dybt skeptiske over for den måde, som politik bedrives på inden for rammen af politiske partier. Samtidig er de politisk interesserede og refererer i stedet til hiphopkulturens interne systemer og koder, når de formulerer sig. Det er på baggrund af denne horisont, man skal forstå deres opfattelse af sig selv som soldater. Africa Bambaataa, en af hiphoppens pionerer, betragtede allerede i slutningen af 1970'erne medlemmerne i hans Zulu Nation som 'warriors'. Denne betegnelse blev senere overtaget af rapgruppen Public Enemy og dens ideologiske frontfigur Chuck D for siden hen også at blive brugt af latino-rappere som Kid Frost. Men denne krigermetaforik kommer til udtryk i mange forskellige sammenhænge.

Hiphoppens koder og symboler rummer ofte en flertydig kommunikation. Denne griber samtidig tilbage til en lang tradition for subtile dobbeltheder i den afro-amerikanske kultur, en dobbelthed, som blandt andet kommer til udtryk i symbolsk komplekse tekster. I en diskussion henviste et af medlemmerne i Tha Cholos, Alonzo, netop til de sorte slavers musik. Udadtil var deres sange harmløse fabler, det var sådan, de blev opfattet af slaveejerne, der lod dem synge, når de arbejdede på bomuldsmarken. For slaverne havde sangen derimod en undertekst med håb om befrielse. Hiphop har på tilsvarende vis – gennem sin 'kodede lyrik' – udviklet motivkredse, der kommenterer sin samtid via en symbolik, som kun den, der er indviet i subkulturen, forstår.

FÆLLESSKAB OG LÆRING I GRUPPEN

Tha Cholos begyndte som en tæt vennekreds, og den havde mange træk til fælles med andre typer af drengefællesskaber. Hovedparten af de oprindelige medlemmer af gruppen havde været venner, siden de var små. Et af Tha Cholos' kendetegn var, at den gensidige ansvarsfølelse for hinanden var meget stærk. Sammenholdet i

gruppen mindede i visse henseender om den, der findes i en familie. Den konstante snak om, at man var brødre, var ikke ren retorik. Her var der en omsorg individerne imellem – man tog hånd om hinanden. Der forekom naturligvis hårde ord, skældsord, konflikter og spydigheder, og der var også eksempler på personer, der af forskellige grunde forlod gruppen, men den grundlæggende loyalitet, samhørighed og den fælles ansvarsfølelse for den 'opgave' at blive en 'mikrofonens profet' var stærk.

Moderne ungdomsgrupper og bandekulturer er ofte blevet fremstillet som maskulint dominerende fællesskaber, der bygger på behovet for en afskærmning og tryghed i en usikker og krævende verden (Willis 1977, Sernhede 1984, Bjerrum-Nielsen & Rudberg 1991, Lalander & Johansson 1999). Gennem det kollektive jeg, som gruppen udgør, kan den marginaliserede og magtløse erobre ny styrke. Det at høre til, at være med i den kollektive varme, er det primære, og i banden kan man skjule sit usikre jeg. Relationerne inden for gruppen er også blevet fremstillet som værende domineret af overfladiske kontakter. Man mener, at spændingsfeltet mellem på den ene side en sikker og hård overflade og på den anden side en svag selvfølelse har ført til, at kollektivet præges af et indre liv, hvor en af forudsætningerne er, at man ikke åbner sig og fortæller om sig selv og sine tanker, følelser og behov. Fællesskabet er ikke rummeligt nok til, at den enkelte gives plads til at vise, hvem han eller hun 'egentlig' er. Denne form for socialt og psykisk strukturerede bånd er i de fleste tilfælde også en form for lukkede befæstninger, der er præget af separationsangst og frygt, og som i nogle tilfælde er styret af dømoniske lederfigurer.

Denne karakteristik har begrænset relevans for de grupper, jeg lærte at kende i Angered. I en gruppe som Tha Cholos udgør kendskabet til hinanden og muligheden for at vise, hvem man er, tværtimod en af forudsætningerne for fællesskabet. Hovedparten af disse unge var aktive hiphoppere, og det er muligt, at netop dette har bidraget til det klima, der herskede mellem individerne. Hiphop er en ekspresiv kultur, som bygger sine udtryk på, at

alle viser deres egen individualitet og skaber deres egen stil som rapper, graffitimaler eller breakdancer. Den individuelle personlighed og det, der adskiller de forskellige individers udtryk fra hinanden, er af central betydning i denne kultur. Som konsekvens af dette kan man ikke gemme sig og være med i en gruppe som blind passager. Hvert individ har sin særlige opgave og rolle i gruppen. Men for at udøve denne funktion kræves der indskoling. Når det gælder skabelsen af musik, præsentationen på scenen såvel som koderne i hverdagslivet, er der et 'faderskabssystem', som indebærer, at nyligt indviede får en 'guide' eller måske snarere 'storebror' i gruppen. Denne ældre 'broder' hjælper, opmuntrer, skoler og leder det nye medlem ind i hiphoppens og rapmusikkens historie.

I løbet af to år mødte jeg regelmæssigt en række rapgrupper. Den disciplin, den alvor og den intensitet, hvormed man øvede, kendte jeg fra andre sammenhænge (Sernhede 1984, Fornäs, Lindberg, Sernhede 1988). Det, der var nyt, var den tydelige arbejdsdeling og den nærmest skole-lignende situation ved disse øvesessioner. Alle skulle yde en indsats, først og fremmest i form af tekstskrivning, men også med ideer til melodier og 'beats'. Indimellem var der nærmest tale om kurser, hvor nogen af de ældre og indviede fortalte om hiphoppens historie, de sortes eller de latinamerikanske indianeres historie, der var en, der fortalte om en bog, han havde læst osv. Perico, et af medlemmerne i Tha Cholos, fortæller i forbindelse med, at jeg spørger ham om, hvordan han trives i skolen, om relationen mellem den læring, der finder sted i skolen, og det, der sker i rapgruppen, følgende:

– Skolen er ikke lige mig, men jeg klarer mig. (...) Man kan jo sige, at gruppen også er en slags skole, forstår du. (...) En type som Immanuel, han er jo muslim, og han tager så hånd om sine, Muhammed og Niladh, som også er muslimer, du ved, så lærer han dem om sin historie, og jeg lærer Ronaldo og Pablo og de andre små rappere, der plejer at hænge ud hos os, om Latinamerikas historie, ikke sådan, at "kom der og der hen klokken fem, så skal jeg høre jer i lektierne", nej, det

er mere sådan, at vi mødes, og så snakker vi, og jeg kan fortælle lidt som undervisning, som når jeg fortæller om, at det var den og den indianerstamme, som levede, at det var det eller det år, at det skete og sådan noget, det var der, spanierne kom, indianerne havde den religion og alt sådan noget. Det er sjovt at fortælle, forstår du, nu skal de lave en ny sang om Latinamerikas historie, forstår du, så sagde jeg, at en kan skrive om Inkariget, og en anden kan tage noget op om spanierne, da de kom og udslettede et helt kontinent, og den tredje kan tale om situationen i Latinamerika i dag. Ingen i Latinamerika kan lide USA. Selv om vi rapper, og det kommer fra USA, så er der jo forskel mellem på den ene side de sorte og fattige og på den anden side regeringen, senere kan en del af teksten handle om ens egne tanker om, hvordan man skal løse det. (...) Du ved, jeg er ikke pacifist. (...) Jeg tror, at krig indimellem er nødvendig, hvis man skal bekæmpe vold, må man komme med vold. (...) Folk siger, at vold løser ingen ting, se Gandhi, det var jo godt, men jeg ville aldrig lade mig blive banket af militæret og så gå hjem og blive passet og plejet og så gå tilbage og få tæsk igen, forstår du (latter).

Diskussioner om religion var også almindelige i de grupper, jeg fulgte, og ligeledes virkede det naturligt, at muslimer forsvandt midt under øvningen for at bede. De kom tilbage bagefter og fortsatte uden videre kommentarer arbejdet. Indimellem var der heftige diskussioner, fx om avisartikler, man havde læst, eller tv-programmer, man havde set, disse ting kunne lægge beslag på hele øvetiden. I flere tilfælde diskuterede de aktualitetsprogrammet *Striptease*, det multikulturelt producerede program *Mosaik* og forskellige dokumentarprogrammer, der handlede om flygtningepolitik, politivold, den tredje verden og lignende temaer, som de oplevede havde en relation til deres situation. Den dialog, der herskede i gruppen, er ikke kun synlig i relation til de læreprocesser, der er orienteret mod at udvikle en forståelse for det omgivende samfund. Et andet aspekt af gruppens interne struktur er relateret til den læring, der drejer sig om demokratiet i gruppen. Her er der en nærmest institutionaliseret

Foto: Johan Hedenström

I de unges gruppelev finder der værdier, som det offensive, forebyggende sociale arbejde kan tage sit udgangspunkt i.

procedure, der træder i kraft, når man står over for konflikter, eller når man skal bestemme, hvilke normer eller regler der skal gælde i gruppen, hvilken fremtoning og ideologi, man skal stå for osv. Når der opstår problemer, som fx at nogen kommer for sent eller udebliver fra øvesessionerne alt for mange gange, kan dette blive genstand for en offentlig eller åben udspørgning. Personen, der stilles spørgsmål til, sidder på en stol, de andre sidder rundt omkring, og stiller spørgsmål om, hvor interesseret han er i at være med i gruppen, hvor vigtigt fællesskabet er i gruppen osv.

KONFLIKTER OG MODSÆTNINGER I BYDELEN OG I GRUPPEN

Et aspekt af de læreprocesser, som angår demokrati, konfliktløsning og normdannelse, handler om relationerne mellem de forskellige etniske grupper i bydelen. Selv om der – som i Tha Cholos' tilfælde – findes en udtalt ideologi om, at gruppen skal udgøre en etnisk alliance, er der spændin-

ger, der har rod i de forskellige individers baggrund. Et eksempel: Da jeg sammen med en af de yngre rapgrupper – The Young Barbarians – så en video om hiphop i USA, opstod der en heftig diskussion mellem Ali, der har afrikanske rødder, og Perro, der har latinamerikanske rødder. Perro mente, at man i programmet ikke var nok opmærksomme på den betydning, som puertoricaneere og mexicanere har haft for hiphopkulturens fremvækst. De modsætninger og spændinger, der findes i bydelen, og som findes under overfladen (også i gruppen) blev her tydelige.

Ali: Vi har jo klasser her hos os i vores bydel. (...) Race betyder også noget her, alle er ikke lige. (...) Hvis der er sket noget på torvet, (...) somalierne har den laveste status, så andre ser skævt til dem. Alle hader os somaliere, som da en syrier sloges med en somalier om en cykel, hvor den ene blev stukket med en kniv, da syntes jeg, det kunne mærkes i gruppen, selv om ingen sagde noget.

(...) Latinamerikanerne har en højere status ifølge dem selv, (...) og det er ikke bare race, der spiller en rolle, religionen spiller også en rolle. At være afrikaner og muslim, det er værst. (...) Forstår I, (...) jeg blev så rasende på Perro, da han blev vred over programmet, da de der talte. (...) Han sagde, at vi kunne tage hjem til Afrika, hvis vi ikke trives.

Denne konflikt førte til, at situationen blev udredet og diskuteret, og gruppen var enige om, at Perro handlede forkert.

Rivera: Det var Perros fejl, det var dumt af ham. (...) Men vi kommer ellers godt ud af det med hinanden, der er ingen kulturkløfter, som de siger, der er kulturkløfter blandt de ældre perkere her, men vi er én familie, (...) jeg er vokset op blandt negre, tyrkere, chilenerne, spaniere, svenskere, iranere, (...) nu har vi musikken sammen, det er kun det, at vi har forskellig farve på huden og taler forskellige sprog. (...) Er der nogle problemer, så løser vi dem, og er der nogen, der ikke vil være med til at løse problemerne, må han holde op i gruppen.

På trods af disse konflikter findes der også parallelt med den demokratiske orden det, der kan beskrives som en 'social kontrakt'. Denne består i en aftale om, at alle skal bidrage til at værne om et indfølelse og hensynsfuldt klima mellem personer i gruppen. Naturligvis opstår der konflikter, men de fælles erfaringer af udsathed og flugt samt den marginaliserede status i det svenske samfund i kombinationen med tilhørsforholdet til hiphop har ført til dannelsen af visse grundlæggende principper for, hvordan man opfører sig og værner om hinanden. Samværet i grupper tager i høj grad hensyn til de forskellige individers situation, behov og problemer. Man bruger også det, man ved om hver families specifikke historie. Man ved, hvad de forskellige er henholdsvis gode og dårlige til og stiller krav til individet i relation til dette. Nede under den konfrontations- og macho-orienterede fremtoning, som disse drenge udviser på gaden, på scenen og i medierne, er der en ansvarsfølelse for gruppen, som bygger på, at alle kan vise deres svagheder, frygt og længsel og deres familiers

plagede historie. Disse forhold gør, at den karakteristisk, der ofte dukker op i diskussionen om mandligt dominerede bandekulturer, ikke kan overføres på de grupper, jeg har haft kontakt med.

Med dette indblik i det indre liv i en ungdomsgruppe, som af mange betragtes som 'truende', vil jeg vise, at der også i denne form for gruppe findes værdier, som det offensive, forebyggende sociale arbejde kan tage sit udgangspunkt i.

III AFSLUTNING

En manglende forståelse for den indre dynamik i en ungdomsgruppe eller for de kulturelle udtryks funktioner fører ofte til, at politiets eller socialarbejdernes egne følelser af ubehag stigmatiserer gruppen på en måde, der kan føre til, at de unge klientgøres og bliver genstand for kriminaliserende foranstaltninger (Kamali 1997, 1999). Korpi hævder i sit indlæg i *Dagens Nyheter*, at det sociale arbejde i de 'udsatte' forstæder er "slået fejl". En af grundene til dette, mener jeg, er det sociale arbejdes alt for ensidige fokusering på individet. Når socialarbejdere, psykologer og skolepersonale diskuterer disse unges problemer i skolen, hævdes det ofte, at de unge, der pjækker eller saboterer undervisningen, havde problemer med autoriteter. Der er en tendens til, at de unge klientgøres. Deres vanskeligheder opfattes ikke som grundet i en social situation, men i en af psykologer og socialarbejdere diagnosticeret fraværende far eller lignende kategoriseringer af 'psykisk insufficiens'. Da jeg diskuterede skolen med de unge, opfattede de ikke skolen som en mulig, realistisk vej ind i det svenske samfund. De har naboer med universitetsuddannelser som økonomer og arkitekter fra fx London University, men alligevel kan de ikke finde et arbejde. "De har søgt mere end 100 job, nogle har søgt 200 job – men de er perkere, så får man ikke job. Hvorfor skal jeg gå i skolen, jeg har jo alligevel så svært ved at lære ting, og jeg kommer aldrig på universitetet, er der ingen job til dem, er der heller ingen til mig." Ud fra denne horisont virker en kar-

riere som rapper, danser eller bokser som en rationel kalkule. Det er denne kontekst, skolen og socialarbejderne er tvunget til at agere i. I denne situation er det utilstrækkeligt udelukkende at interessere sig for barndomstraumer eller fraværende fædre. For at de konstruktive potentialer, der findes hos de unge, kan finde en form, der kan bidrage til 'integration', må tidens fokus på individet kompletteres med en interesse for unge som en del af et kollektiv. Der må udvikles et bredere socialt og pædagogisk ungdomsarbejde med viden om de unges kultur og hverdagsliv. Der må, som Sture Korpi skriver, udvikles en viden om, hvordan man opbygger relationer til individer og grupper, der "bærer på en mistro mod myndigheds personer".

Det er ødelæggende udelukkende at opfatte unges indimellem provokerende delkultur som udtryk for en trussel, der må uskadeliggøres. I virkeligheden bærer disse grupper ofte rundt på en 'viden', der er værdifuld for hele samfundet, da de ofte i deres kulturelle udtryk kommenterer og gestalter samfundsmæssige problemer og modsætninger. Ved ikke at lytte og ikke udnytte de indsigter og den kritik, der udvikles her, risikerer vi at miste væsentlige bidrag til diskussionen om, hvordan samfundsudviklingen kan forstås, eller hvordan samfundsmæssige problemer kan håndteres. Hvis det franske samfund havde formået at forholde sig til og være åbne for de invitationer til dialog, der findes i den franske forstadsrap, havde vi måske undgået de scener, der i efteråret 2005 udspillede sig omkring de store byers forstæder.

Usikkerheden over for de udtryk, der tager deres udgangspunkt i de unges egen kultur, grunder ofte i forenkede forestillinger om populærkulturen og en i stor udstrækning uberettiget frygt for de unges egne gruppeprocesser. Unge er ikke slet og ret 'ofre for kommerzialismen'. Kulturindustriens funktion er fuld af modsigelser. Også i massekulturen findes der muligheder for identitetsudvikling, også her aktiveres fantasien, også her skjuler der sig potentialer for mobiliserende strategier. Synet på de unges egen kultur som noget truende har et stærkt greb om politiet,

socialarbejdere og lærere såvel som andre ungdomsarbejdere. Mit udgangspunkt er, at de unges egen kulturelle skaben indeholder vigtige læreprocesser. De mennesker, der arbejder med unge, uanset om det drejer sig om socialt arbejde eller arbejde i skoler og fritidshjem, må vise større forståelse og interesse for den kultur, som de unge selv udvikler og opfatter som deres egen. Denne form for selvstyrende ungdomsaktivitet, som fx en rapgruppe udgør, kan opfattes som et forum for læreprocesser, hvor der udvikles forskellige kompetencer, som de nye former for ungdomsarbejde kan knytte an til og videreudvikle. For at udvikle nutidige, kollektive pædagogiske strategier kræves der en udvidelse af pædagogikkens traditionelle interesseområde. Det er ikke tilstrækkeligt, at politiet, lærere, socialarbejdere og fritidslærere i forsøget på at 'læse' den mangfoldighed af udtryk, den enkelte møder i arbejdet med disse unge, har en omfattende viden om den virkelighed, de unge befinder sig i. Situationen kræver også etableringen af et nyt korps af social- og kulturpædagogisk uddannede feltarbejdere. Kulturstudier er et udgangspunkt for den viden, der må ligge til grund for en sådan 'emancipatorisk' pædagogik, der er rettet mod de unge i 'udsatte' bydele, en pædagogik, der har til formål at frigøre og udnytte de kræfter, som de unge selv udvikler.

Med udgangspunkt i en mere overordnet kulturanalyse må også selve synet på pædagogikken revideres. Snarere end at være en aktivitet for overføringen eller formidlingen af visse normer, færdigheder og værdier, som den dominerende kultur giver udtryk for, må der udvikles en forståelse af de specifikke vilkår, som disse unge lever under. En sådan pædagogik fokuserer på de unges behov og opfatter ikke sig selv som pædagogik i traditionel forstand. Denne pædagogik må snarere betragtes som en ressource, der kan tage initiativ til forskellige former for identitets- og kulturproduktion, der er relevant for de unge. Dette er en forudsætning for, at arbejdet med de unge kan udvikles til et integrationsarbejde. Dette kræver en forståelse for, at disse unge ikke skal gøres

til 'Svensson'ere', derimod må målet være, at de udvikler troen på sig selv og ud fra deres egne forudsætninger udvikler en identitet og tro på fremtiden. Dette er en af de veje, der fører til det svenske samfund.

Kun på denne måde er det muligt for de forskellige former for ungdomsarbejde at udvikle den troværdighed, der kræves, for at man i de 'udsatte' forstæder kan bidrage til at "overvinde mistænksomhed, kulturelle og sociale kløfter", som Korpi formulerer det. En sådan pædagogik kan også på anden vis give mulighed for kritisk at undersøge, hvordan de relevante institutioners praksisser (politiet, skolen, de sociale myndigheder, fritidshjem osv.) udgør aspekter af den dominerende kulturs fordring om hegemoni. Skal den følelse af at være uden for samfundet, den mangel på fremtidstro og det demokratiske under-skud, som er mest tydeligt hos de 'indvandrer-tætte' forstæders unge med succes bekæmpes, kræves det, at disse unge opnår anerkendelse og respekt med udgangspunkt i, hvem de er, og på baggrund af, at der findes en viden om den forståelseshorisont eller livsverden, som er deres.⁸⁾

De indvandrerstrømme og segregationsmønstre, der de seneste årtier har forandret Sverige, er tilbøjelig til at gøre det at være indvandrer ensbetydende med marginalisering og stigmatisering. Den franske sociolog Etienne Balibar (1992) mener, når han taler om den modsvarende udvikling i Frankrig, at denne nye udvikling har skabt vilkår, som er kendetegnet af "racisme uden race". De begivenheder, som efteråret 2005 udspillede sig i de store franske byers fattige forstæder, peger på, at denne udvikling yderligere optrappes.

De unge mænd og kvinder, jeg kom i kontakt med via et forskningsprojekt om forstadsunges kulturformer i 'Los Angered' uden for Göteborg, har heller ikke de store forventninger til det svenske samfund. De tvinges til at vokse op i en by, hvor man har opdelt det urbane rum efter etniske og sociale grænser. De bydele, som de selv bor i, er udsat for stigmatiseringsprocesser, der har gjort dem til områder for 'de Andre', dem, der ikke er 'rigtige svenskere' (SOU 2005:41). Segregationen har skabt

kløfter, og så står vi med to områder, der nærmest er at betragte som adskilte verdener, der sjældent er i kontakt med hinanden. Disse kløfter skaber et klima af uvidenhed og distance, som udgør en grobund for fordomme og projektioner, der igen danner grundlaget for en usikkerhed og utryghed, som medier og forskellige politiske kræfter profiterer af.

I de kulturer, de unge udvikler, synliggøres modsætninger og konflikter, der bevæger sig under overfladen i samfundet. Ungdomskulturen kan sammenlignes med en seismograf. De unge med 'indvandrerbaggrund', der findes ude i de store byers forstæder, er trods det, at de samles i ekspressive kulturer, og trods det, at en og anden rapper kan blive kendt, i mange henseender usynlige. I det omfang, der fokuseres på dem, er det som farlige og kriminelle. Det er af allerstørste vigtighed, at de stigmatiserende billeder og forestillinger om forstaden og disse unge mænd bliver udfordret. En måde at arbejde for dette på er at fremhæve de kreative og ekspansive aspekter af forstads-kulturen

HVAD BØR DER GØRES?

- Det første, der må gøres i de 'udsatte' forstæder, er at tydeliggøre distinktionen mellem, hvad der er ungdomsgrupper (som fx Tha Cholos) og organiserede kriminelle netværk (som fx Albanligan). Det er dog ikke blot politiet, der af al kraft må bekæmpe den organiserede kriminalitet. Der kræves også en lokal mobilisering, hvor voksne indvandrere, ungdomsgrupper og lokale foreninger selv og i samarbejde med myndighederne udvikler strategier for at stoppe de kriminelle bander. I foråret 2006 er et sådant initiativ via en gruppe unge blevet iværksat i bydelen Hammarkullen.
- De konstruktive potentialer, der er i de unges egne sammenhænge, må blive udgangspunktet for et socialt og pædagogisk arbejde, der kan bidrage til 'integration'. For at dette kan lade sig gøre, kræves det, at tidens fokusering på individet kompletteres med en interesse for de udviklende potentialer hos de unge som et kollektiv. Ungdomsarbejdet må udvikle mere viden om de unges kultur

og hverdagsliv. Der må, som Sture Korpi skriver, udvikles en viden om, hvordan man opbygger relationer til individer og grupper, der "bærer på en mistro mod myndigheds personer".

- De franske erfaringer viser, hvor vigtigt det er at være åben og dialogisk indstillet over for de kulturudtryk, der udvikles i de udsatte forstæder. Ved ikke at lytte og ikke udnytte de indsigter og den kritik, der udvikles i den lokale ungdomskultur, risikerer vi at miste væsentlige bidrag til diskussionen om, hvordan samfundsudviklingen kan forstås, eller hvordan samfundsmæssige problemer kan håndteres.
- Den dominerende strategi fra politiets og de sociale myndigheders side handler i stor udstrækning om at overføre eller formidle den dominerende kulturs normer, færdigheder og værdier. Der må også udvikles en forståelse for de specifikke vilkår, som disse unge lever under. Det, der behøves, er en ny type socialarbejdere, der er indstillet på at udvikle en pædagogik, der på mere direkte vis opfylder de unges behov. Der er tale om en pædagogik, der ikke betragter sig selv som pædagogik i traditionel forstand, men snarere som en ressource med kapacitet til at tage initiativ til forskellige former for identitets- og kulturproduktion, der er relevant for de unge. Dette er en forudsætning for, at ungdomsarbejdet kan udvikles til et integrationsarbejde. Disse unge skal ikke gøres til 'Svensson'ere', derimod må målet være, at de udvikler troen på sig selv og ud fra deres egne forudsætninger udvikler en identitet og fremtidsstrategi. Først i og med denne tro på sig selv kan de begive sig ud på de veje, der fører til det svenske samfund, som *må* åbne sig og blive tilgængelig for *alle*.
- Stigmatiseringen har forvist disse unge til afgrænsede reservater, hvor man har begrænset kontakt med det omgivende samfund. Ikke mindst på denne baggrund er musik og andre kulturelle udtryk vigtige. Disse er af central betydning, netop fordi de unge formår at gestalte og bearbejde deres situation gennem disse udtryk. Samtidig med, at

de kulturelle udtryk fører til selvindsigt, giver de også mulighed for at udvikle kollektive handlingsstrategier. Kulturelle udtryk er en kanal, hvorigennem ens egen situation kan formidles til andre, en kanal, hvorigennem man kan gøre andre opmærksomme på sine livsvilkår. Et vigtigt aspekt i forbindelse med at bryde segregationsmønstrene i det svenske samfund består i at skabe arenaer, hvor ikke mindst unge bliver gjort synlige. Kulturelle udtryk er i denne sammenhæng et ideelt udgangspunkt for at bygge broer og skabe møder mellem forskellige sociale, etniske og religiøse grupper. Derigennem kan unge fx få en vigtig rolle i opbygningen af de medborgerråd, der diskuteres i SOU 2005:69 i forbindelse med initiativerne for at modvirke den etniske segregation.

Oversat af Joachim Wrang

Ove Sernhede er professor og leder af Center for Kulturstudier ved Göteborgs Universitet.

Har i Social Kritik bl.a. skrevet: "Ind i rockmusikken - ungdomskultur og senmodernitet" (nr. 3, sammen med Johan Fornäs og Ulf Lindberg); "Sort musik" og hvid adolescens" (nr. 28); "Ungdomskulturen og det andet" (nr. 31-32); "Det fremmede - fascination og rædsel" (nr. 45-46); "Mens vi venter på Mandela - om indvandrerudstødelse og modstandskultur i Det nye Sverige" (nr. 61); "Los Angered og forstadens krigere" (nr. 74).

Noter:

1. Wacquant (1999) definerer 'ghetto' som en kategori, der dækker over en stigmatiseret, afgrænset og homogen 'etno-racial' social og rumlig formation.
2. I SVT's *Mediamagasinet* den 15. december 2005 diskuterede man mediernes dækning af det, der skete i Paris og Frankrig. Afstanden mellem journalisterne og folk i forstæderne bidrog til udviklingen af optøjerne. Hovedparten af journalisterne valgte at fokusere på myndighedernes version af, hvad der var årsagen til uroen, og deres version af, hvad der foregik. Som reaktion på dette slog ophidsede forstadsbeboere journalister ned og satte ild til deres biler. "Volden kom ikke som nogen overraskelse. Mange folk i forstæderne betragter journalisterne som politiets og politikernes forlængede arm", siger Jean-Francois Julliard fra organisationen *Journalister Uden Grænser*. Samme TV-program undersøgte også

- danske mediers dækning af forstæderne. På det danske TV2 var en af sommerens tophistorier et nyhedsindslag om Triple A, en tungt bevæbnet indvandrerbande, der påstod at have overtaget tre bydele i København. Politiet kommenterede indslaget, politikerne reagerede. Der var dog et problem med denne nyhed. Den var ikke sand. *Mediamagasinet* tog til Danmark for at finde ud af, hvordan sommerens måske største nyhed viste sig at være bluff. "Danske medier kunne lige så godt have sendt en journalist til Mongoliet som til en forstad til København, så lidt kontakt er der", mener Lasse Jensen, redaktør for det danske radioprogram *Mennesker og Medier*. www.svt.se.
3. www.analyskritik.press.se, 'Den europeiska sociala modellen och upploppen i Frankrike'.
 4. SR's Studio Ett havde den 2. 1. 2006 et oplysende indslag om hiphop- og rapmusik i Frankrig, kan høres på www.sr.se/webbradio.
 5. For en mere omfattende diskussion af, hvordan unge og voksne med indvandrerbaggrund gøres til 'de andre', se fx SOU: 41 *Bortom Vi och Dom*. I dette bind er der flere dybdegående analyser af magt, integration og strukturel diskriminering i dagens Sverige.
 6. Navnet på gruppen er fiktivt.
 7. 'Chicano' er en kulturel identitet for personer, der lever i USA, og som har en stærk følelse af en mexicansk-amerikansk identitet og heraf følgende politiske bevidsthed; o.a.
 8. Dette er ikke stedet at diskutere, hvordan en sådan socialpædagogik kunne se ud. Interesserede henvises til Sernhede 1984 og Sernhede 1996.
- Litteratur**
- Andersson, Roger (2003): 'I städernas svenskglea områden', *Göteborgs-Posten*, den 11. marts 2003.
- Bjerrum-Nielsen, Harriet & Monica Rudberg (1991): *Historien om flickor och pojkar*. Lund. Student litteratur.
- Balibar, Etienne (1992): *Les Frontiers de la Démocratie*. Paris: La Decouverte.
- Bauman, Zygmunt (2005): *Europa: ett oavslutat äventyr*. Göteborg: Daidalos.
- Bengtsson, Håkan A. & Per Wirtén (1996): *Epokskifte. En antologi om förtryckets nya ansikten*. Stockholm: Rabén Prisma.
- Davis, Mike (1992): *City of Quarts. Excavating the future of Los Angeles*. London: Verso.
- Forkby, Torbjörn & Theresa Larsen (2005): *Katalysatormodellen i brottspreventiv samverkan*. Göteborg: Fou i Väst.
- Fornäs, Johan, Ulf Lindberg & Ove Sernhede (1988): *Under rocken. Musikens roll i tre unga band*. Stockholm. Symposion.
- Gustafsson, Björn & Edward Palmer (2001): '90-talets inkomstkllyftor. Hur och varför de ökade', i *Ekonomisk Debatt* nr. 7.
- Hebdige, Dick (1979): *Subculture, the meaning of style*. London: Serpentine.
- Hedström, Ingrid (2005): 'En revansch på samhället – men utan hopp', *Dagens Nyheter*, den 11. november 2005.
- Kamali, Masoud (1997): *Distorted Integration: Clientization of immigrants in Sweden*. Centre for Multiethnic Research. Uppsala: Uppsala universitet.
- Kamali, Masoud (1999): *Varken familjen eller samhället*. Stockholm: Carlsson.
- Lash, Scott (1994): 'The making of an underclass: neoliberalism versus corporatism', i Philip Brown & Rosemary Crompton, *Economic Restructuring and Social Exclusion*. London: UCL-Press.
- Lalander, Philip & Thomas Johansson (1999): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund. Studentlitteratur.
- Lindgren, Sven-Åke (2005): *Brottsutvecklingen i Göteborgsområdet 1975-2004 – en sammanställning av register- och intervjuuppgifter*. Sociologiska institutionen, Göteborgs Universitet.
- McEchrane, Michael & Louis Faye (2001): *Sverige och de Andra. Postkoloniala perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur .
- Ohlsson, Lars B (1997): *Bilden av den 'hotfulla ungdomen'*. Värpinge: Ord & Text.
- Oweini, Saleh & Anna Holmgren (1999): *Folkhemmets bakgård*. Stockholm: Atlas.
- Rodrigues, Luis J. (1993): *Always running. La Vida Loca: Gang days i L.A.* New York: Tuchstone Books.
- Salonen, Tapio (2003): *Barns ekonomiska utsatthet. Årsrapport 2003*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Sandström, Stefan (2000): *Ungdomsvåldet*. Stockholm. Liber.
- Sernhede, Ove (1984): *Av drömmar väver man*. Stockholm/Malmö. Utbildningsproduktion.
- Sernhede, Ove (1996): *Ungdomskulturen och de Andra*. Göteborg. Daidalos.
- Sernhede, Ove (1999): 'Alienation is our nation - Reality is my nationality'. I demokratiutredningen forskarvolym 6, *Det unga folkstyret*. SOU 1999:93.
- Wacquant, Loïc J.D (1996): 'Red Belt, black belt: racial division, class inequality and the state in the French urban periphery and the American ghetto', i Enzo Mingione: *Urban poverty and the underclass*. Oxford: Blackwell.
- Wacquant, Loïc J. D (1999): 'Urban Marginality in the Coming Millenium', i *Urban Studies*, Vol. 36, No. 10.
- Wacquant, Lois (2004): *Fattigdomens fängelser*. Stockholm/Stehag: Symposion.
- Willis, Paul (1977/1983): *Fostran till lönearbete*. Göteborg. Röda Bokförlaget.
- Wilson, Williams Julius (1993): *The Ghetto Underclass. Social Science Perspectives*. Newbury Park: Sage.
- SOU (Statens Offentliga Utredningar):
 SOU 1996: 55 *Vågar in i Sverige*.
 SOU 1997: 61 *Att växa upp bland betong och kojor*.
 SOU 1997: 118 *Delade städer*.
 SOU 1997: 77 *Demokrati och medborgarskap*.
 SOU 1999: 93 *Det unga folkstyret*.
 SOU 2005: 41 *Bortom Vi och Dom*.
 SOU 2005: 69 *Sverige inifrån*.